

Furundžija ügy – a humanitárius jog sarokköve

Az ICTY Furundžija ügyben alkalmazott interpretációja a humanitárius jogot illetően szignifikánsan hozzájárult a nemzetközi jog ezen területének fejlődéséhez – különösen is a háborús nemi erőszak témakörben.² Nem csupán az egyéni büntető jogi felelősséget kristályosította ki az ICTY az ügy kapcsán. Felvetődött több, a nemzetközi jog szempontjából meghatározó kérdés is, és a Törvényszék megállapításai a későbbiekben is hivatkozás tárgyává váltak és nagyban hozzájárultak az ICC ítélethozatalának fejlődéséhez is.³ Az ügy két főbb mozzanatra osztható, magára az ítéletre és az azt követő fellebbezésre. Jelen tanulmány az ICTY működésének és az ügy szereplőinek, történeti háttérének bemutatása után az ítélet egyes részeinek elemzésére tesz kísérletet, majd az azokkal kapcsolatos vagy azok kapcsán született megállapításokat emeli ki. A záró rész a fellebbezés rövid elemzése után azzal próbálja igazolni az ügy jelentőségét, hogy rámutat annak utóéletére a nemzetközi jogi szintén.

A jogeset szereplőinek bemutatása (jogalanyiságuk, nemzetiségük/honosságuk):⁴ Anto Furundžija: 1969 júliusában született, a Bosznia-Hercegovina területén található Travnik településen. Később a Jokers nevű félkatonai csoport – speciális anti-terrorista egység vezetője. Az alakulat tagjai híresek voltak arról, hogy fekete pólót viseltek és különleges műveleteket végrehajtott egységként „kifinomult” módszereket és fegyvereket alkalmaztak.

Witness A: a Lašva folyó völgyében élő muszlim asszony, aki háborús nemi erőszak és kínzás áldozata lett.

Witness D: boszniai horvát katona, aki a *Witness A* családját segítette és a kihallgatás alatt gumibottal ütlegelték, kínzás áldozata lett. Mindemellett végig kellett néznie *Witness A* többszöri megerőszakolását.

Accused B: *Jokers* tag, aki a kihallgatás közben *Witness A*-t késsel fenyegette meg, és aki magát az erőszakot követte el ellene.

1992 júliusában a Herceg-Boszniai Horvát közösség független entitásnak kiáltotta ki magát és militarista egységei, a Horvát Védelmi Tanács (HVO) rögtön konfliktusba keveredett Bosznia-Hercegovina Köztársaságának Hadseregével (ABiH). A HVO többnyire muszlimok által lakott falvakat támadt a Lašva folyó völgyében és egyik különleges katonai egységének (*Jokers*) parancsnoka volt az akkor húszas éveiben járó Anto Furundžija. Az 1993. áprilisi Ahmići-i és Vitez-i összecsapásokat követően a HVO számos muszlim családot megfosztott otthonától és embertelen körülményeknek tett ki. Így került sor egy muszlim asszony (*Witness A*) és egy – a nő családjának segítő – boszniai horvát katona (*Witness D*) Nadioci-ban történő kihallgatására és kínzására is. Az asszonyt 1993 májusában a *Jokers* alakulat főhadiszállására, Bungalow-ba vitték és egy szobába vezették, ahol 40 katona várta, majd meztelenre vetkőztették. Miután Furundžija belépett a szobába, többek közt gyermekeiről kezdte faggatni a foglyot. (Gyermekeit azzal gyanúsították, hogy az ABiH katonái.) A kihallgatás alatt az egyik *Jokers* tag a nőhöz kést szorított, azzal fenyegetve meg,

¹ Doktorandusz, Budapesti Corvinus Egyetem.

² Wagner, M. The ICC and its Jurisdiction - Myths, Misperceptions and Realities. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 418.

³ Dörmann, K. War Crimes under the Rome Statute of the International Criminal Court, with a Special Focus on the Negotiations on the Elements of Crimes. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 7, 341-407.

⁴ TRIAL Profiles: Anto Furundžija. (n.d.). Retrieved Nov 23, 2017, from <http://www.trial-ch.org/en/resources/trial-watch/trial-watch/profiles/profile/180/action/show/controller/Profile.html>

hogy ha megtagadja az együttműködést, akkor vagináját kimetszi. Furundžija nem találta kielégítőnek a válaszokat, így hagyta – és parancsnoki pozíciójában nem akadályozta meg, hogy jelenlétében az előbb késsel fenyegetőző *Jokers* tag többször megerőszakolja, szexuálisan zaklassa, és fizikai bántalmazást alkalmazzon *Witness A*-val szemben. Ezután az asszonyt átvezették abba a szobába, ahol a horvát katonát tartották fogva és Furundžija együtt kezdte vallatásukat, azzal vádolva őket, hogy az ABiH emberei. A horvát katona többször lett fizikálisan bántalmazva a kihallgatás során, miközben kénytelen volt végignézni, ahogy az asszonyt többször megerőszakolják, és arra kényszerítik, hogy orálisan elégítse ki az egyik őrt – majd mielőtt összeomlott volna a kimerültségben – nyalja tisztára péniszét. Furundžija ugyan nem volt közvetlen elkövetője a fenti bűncselekményeknek, de parancsnoki pozíciójában elmulasztotta megakadályozni, hogy a fenti események jelenlétében megtörténjenek.

Az ICTY (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia / Jugoszláv Nemzetközi Büntetőtörvényszék) az egykori Jugoszlávia területén az 1990-es években elkövetett, a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekményekért felelős személyek felelősségre vonására és megbüntetésére jött létre. Az 1993-ban a 827. BT határozattal létrehozott Törvényszék az ENSZ egyik szerve volt, mely alapjaiban járult hozzá a nemzetközi humanitárius jogi szféra fejlődéséhez és egyúttal lehetőséget biztosított az áldozatok számára, hogy hangot adjanak mindazon borzalmaknak, melyeknek szemtanúi vagy elszenvedői voltak.⁵ A Hágában működő Törvényszék nem állandó bírói fórum volt, eseti (ad hoc) nemzetközi büntető törvényszék; területi és időbeli joghatósága volt (amely a volt Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság területén 1991. január 1-jétől elkövetett bűncselekményekre terjedt ki).⁶ Tárgyi joghatósága kiterjedt a Törvényszék Statútumában felsorolt bűncselekményekre: az 1949-es genfi egyezmények megsértésére, háborús bűncselekményekre, népirtásra és az emberiség elleni bűncselekményekre. Joghatósága párhuzamos és elsődleges volt: ugyanazokban az ügyekben nemzeti bíróságok is eljárhattak, ám az ICTY elvehette az ügyeket a nemzeti bíróságoktól. A Törvényszék egyébként kizárólag személyeket vonhatott felelősségre, intézményeket és kormányokat nem; és a legsúlyosabb kiszabható büntetés az életfogytig tartó szabadságvesztés volt. A Statútumban is megfogalmazott célok a következők: bűnösök megbüntetése és a további bűncselekményektől való elrettentés, megbékélés elősegítése a térségben, továbbá a bűnösséggel való szembesítés és a represszió. Mivel az ICTY egy ad hoc törvényszék volt, melyet egy meghatározott történelmi esemény elkövetői ellen hoztak létre, a befejezési stratégia értelmében a tavalyi évben (2017) lejárt mandátuma. A későbbi ügyekben való eljárásra és azok perorvoslatára felállítottak egy kiegészítő törvényszéket.

1995 novemberében Gabrielle Kirk McDonald bíró jogerősnek minősítette az Anto Furundžija elleni első vádiratot és kiadták az elfogató parancsot a férfi ellen. A genfi egyezmények súlyos megsértésével, továbbá háborús bűncselekmények vádjával az SFOR (Stabilization Force – NATO vezette többnemzetiségű béketámogató haderő Bosznia-Hercegovina területén) 1997 decemberében őrizetbe vette majd a Törvényszék elé állította Furundžiját.⁷ Hosszas huzavona után a Védelemmel, az Ügyészség 1998. június 2-án benyújtott módosított vádirata szerint, Anto Furundžija az ICTY Statútumának 3. cikke (violations of the laws or customs of war) alapján két vádpontban bűnös és emiatt a

⁵ ICTY - TPIY: About the ICTY. (n.d.). *ICTY - TPIY: About the ICTY*. Retrieved Nov 24, 2017, from <http://www.icty.org/sections/AbouttheICTY>

⁶ A területi és időbeli joghatóság nem zárt – ha ma követnek el ilyen bűncselekményt, akár azokkal kapcsolatban is eljárhat. Ez tette lehetővé például, hogy az ICTY eljárjon a koszovói albánokkal szemben elkövetett bűncselekmények kapcsán 1999-ben

⁷ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundžija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] paras 2-3

Törvényszéknek joghatósága van az ügyben eljárni: Torture (Count 13) & Outrages upon personal dignity including rape (Count 14).⁸

A Védelem azzal próbálta megakadályozni az eljárást, hogy a Törvényszék joghatóságának hiányára hivatkozott: szerintük a HVO-ABiH konfliktus nem minősült fegyveres konfliktusnak, következésképp az ICTY Statútuma alapján a Törvényszéknek nincs is joghatósága az ügy felett.⁹ A Védelem továbbá tagadta, hogy Furundžija jelen lett volna a nő megerőszkolásakor és állítása szerint akkor sem volt ott, mikor a horvát katonát kihallgatásakor kvázi összeverték. A Védelem azzal is érvel, hogy *Witness A* tanúvallomásában lévő állítólagos ellentmondások miatt az nem megbízható bizonyíték.¹⁰ Az Ügyészség szerint ugyanakkor a Törvényszék Statútumának 7(1) cikke értelmében Furundžija egyéni büntetőjogi felelőssége fennáll. Amennyiben kimutatható a szándék és hogy az illető viselkedése (melynek nem feltétlen kell fizikainak lenni) hozzájárult a bűncselekmény elkövetéséhez, úgy a büntetőjogi felelősség fennáll. A Törvényszék szerint Furundžija állítólagos bátorító magatartása és a történetek meg NEM akadályozása elegendő ahhoz, hogy felelősnek minősüljön.¹¹

Az 1949-es genfi egyezményekkel közös 3. cikk értelmében Furundžija kínzást követett el, hiszen fegyveres konfliktus során szándékosan okozott súlyos testi/lelki fájdalmat/szenvedést egy *non-kombattáns* asszonynak információszerzés és megfélemlítés céljából. Tette ezt hivatalos minőségben, szolgálatban lévő katonaként.¹² Az 1949-es genfi egyezmények 2. kiegészítő jegyzőkönyvének 4(2)(e)¹³ cikkét figyelembe véve a Tadić-ügyre hivatkozva a Törvényszék pedig kimondja, hogy az imént felsorolt bűncselekmények tilalma már a szokásjog részét képezi és Furundžija súlyosan vétett ezek tiszteletben NEM tartásával.

Ami a fegyveres konfliktus meglétét illeti, a Törvényszék a Tadić-ügyben meghatározott (annak joghatóságát megállapító) tesztet¹⁴ alkalmazza.¹⁵ Ez alapján az ICTY egyértelműen kijelenti a fegyveres konfliktus meglétét jelen ügyben. Következő lépésként a Törvényszék a feltételezett bűncselekmény-elkövetés és a fegyveres konfliktus közti kapcsolatot kell, hogy megállapítsa. Anto Furundžija a *Jokers* vezetője – ezt több tanú is megerősítette és a Védelem sem tagadja, de hangsúlyozza, hogy nem volt jelen *Witness A* kihallgatásakor. Ezt a Törvényszék nem fogadja el, mert *Witness A* tanúvallomását¹⁶ megbízható bizonyítéknak tartja. A Védelem által benyújtott dokumentumok szerint *Witness A* poszt-traumás stressz szindrómával (PTSD) kórházi kezelésben részesült. A Törvényszéknek meg kell állapítani, hogy ez valóban igaz-e és ha így van, akkor ennek lehet-e hatása *Witness A* emlékeire.¹⁷ Szakértők bevonásával, a Törvényszék megállapította: és kimondta, hogy *Witness A* tanúvallomása megbízható és elfogadható.¹⁸

Ami a kínzást illeti: azt az 1949-es genfi egyezmények (melyet Bosznia-Hercegovina is ratifikált) és a két kiegészítő jegyzőkönyve is kifejezetten tiltja; mi több, az SFRY (*Penal*

⁸ Ibid. para 38

⁹ Ibid. para 16

¹⁰ Ibid. paras 47-49

¹¹ „A person who planned, instigated, ordered, committed or otherwise aided and abetted in the planning, preparation or execution of a crime referred to in Articles 2 to 5 of the present Statute, shall be individually responsible for the crime.”

¹² Ibid. para 43

¹³ „Prohibits outrages upon personal dignity, in particular humiliating and degrading treatment, rape, enforced prostitution and any form of indecent assault.”

¹⁴ „[A]n armed conflict exists whenever there is a resort to armed force between States or protracted armed violence between governmental authorities and organised armed groups or between such groups within a State.”

¹⁵ ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] para 59

¹⁶ „PTSD does not render a person's memory of traumatic events unworthy of belief.”

¹⁷ Ibid. para 95

¹⁸ Ibid. para 113

Code of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia) 142. cikke is kimondja, hogy a kínzás, mint háborús bűn helyileg is tiltott bűncselekménynek minősül.¹⁹ A Törvényszék kijelenti, hogy a kínzás tilalma szokásjogi szabállyá kristályosodott ki (nemzetközi szerződések, következetes és széleskörű állami gyakorlat, bírósági ítéletek: pl. Nicaragua-ügy), melynek megsértése büntetőjogi felelősséget keletkeztet és a humanitárius jog megsértésének, az egész emberiség ellen elkövetett bűncselekménynek minősül.²⁰ A kínzást elkövető személy tehát *hostis humanis generis*-nek minősül.²¹ Tovább fejtegetve a dolgot, a Törvényszék arra a megállapításra jut, hogy a nemzetközi humanitárius jogi szabályzás a kínzás elleni tilalmat abszolút jogként ismeri el: ellentmondást nem tűrő, *ius cogens* normaként, mely *erga omnes* kötelezettségeket keletkeztet. Következtetésképp, a tilalom még potenciális szabálysértések esetén is fennáll.²² A tilalom eddig legpontosabb definíciója az 1984-es *Kínzás Elleni Egyezmény* 1(1) cikkében található, melyet az ENSZ Közgyűlése is adoptált és megjelent az *Inter-American Convention*-ben vagy az ECtHR ítéleteiben is.²³

A Furundžija ügy kapcsán a Törvényszék külön részletezte²⁴ a fegyveres konfliktus kapcsán felmerülő kínzás „alkotóelemeit”, ezzel alkotva új fogalmat.²⁵ A történetek tükrében a Törvényszék megállapította, hogy Anto Furundžija jelen volt a sértettek kihallgatásakor és azzal a szándékkal vezényelte le a kihallgatást, hogy olyan információt próbált kicsikarni a sértettekől, melyekből a HVO, mint militarista egység profitálhatna. Az információszerzést pedig úgy vitelezte ki, hogy közben súlyos fizikai és mentális szenvedést okozott a sértetteknek. Mindezek tükrében, Furundžiját a Törvényszék kínzás tekintetében bűnösnek találta társ-tettesként mind *Witness A*, mind *Witness D* esetén.²⁶

Ami a nemi erőszakot illeti, azzal a Törvényszék külön témaként foglalkozott és mérőföldkö súlyú megállapításokat tett. Ugyan addig még nem volt olyan specifikus nemzetközi emberi jogi szabályozás a nemi erőszakot és egyéb súlyos szexuális zaklatásokat illetően, de az 1949-es genfi egyezmények és a két kiegészítő jegyzőkönyv alapján előbbiek kifejezetten vagy hallgatólagosan, de tiltva voltak háborús időszakban.²⁷ Ezen tilalmak megjelentek a nemzetközi szokásjogban is és az elkövetők büntetőjogi felelősségét vonták maguk után. A Törvényszék Statútumának 5. cikke a nemi erőszakot emberiség elleni bűnnek titulálja, mely súlyosan megsérti a genfi egyezményt és háborús bűncselekménynek minősül.²⁸ Az ICTY hosszasan értekezik arról, hogy az államok egyre bővítették a kínzás definícióját, amibe lassan belekerültek a szexuális zaklatással kapcsolatos cselekmények is. A Törvényszék végül a megállapításával²⁹ kvázi új fejezetet nyit a nemzetközi jogi szintéren.

¹⁹ Ibid. paras 134-136

²⁰ ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] paras 138-142

²¹ Janis, M. and Noyes, J., *International Law: Cases and Commentary* (3rd ed.), Prosecutor v. Furundžija, (2006)

²² ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] para 144

²³ Ibid. paras 160-161

²⁴ Ibid. para 162

²⁵ „The Trial Chamber considers that the elements of torture in an armed conflict require that torture: consists of the infliction, by act or omission, of severe pain or suffering, whether physical or mental; in addition this act or omission must be intentional; it must aim at obtaining information or a confession, or at punishing, intimidating, humiliating or coercing the victim or a third person, or at discriminating, on any ground, against the victim or a third person; it must be linked to an armed conflict; at least one of the persons involved in the torture process must be a public official or must at any rate act in a non-private capacity, e.g. as a de facto organ of a State or any other authority-wielding entity.”

²⁶ ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] paras 264-267

²⁷ Ibid. para 165

²⁸ Ibid. para 172

²⁹ „[...] the Trial Chamber finds that the following Nov be accepted as the objective elements of rape:

Fentieket figyelembe véve a Törvényszék kijelenti, hogy *Witness A* erőszak és szexuális zaklatás áldozata lett és mindez Furundžija jelenlétében, a kihallgatás alatt történt. S habár, Furundžija személyesen nem volt elkövető, ám jelenléte bátorító tényezőként értelmezhető és jelentős mértékben hozzájárult az elkövető tetteinek véghezviteléhez.³⁰ Ennek tükrében a Törvényszék bűnösnek találta Furundžiját.³¹

Következő lépésként, a Törvényszéknek a Statútuma 7(1) cikke alapján meg kell határoznia a bűnrészes fogalmát; és mivel erre nem létezik átfogó nemzetközi szabályzás, így a nemzetközi szokásjog alapján kell megállapítani a bűnrészes büntetőjogi felelősségét.³² A kérdés tehát az, hogy Furundžija állítólagos jelenléte elegendő-e ahhoz, hogy az *actus reus* és *mens rea* teljesüljön. *Actus reus* – bűnös tett & *mens rea* – bűnös tudat, a bűncselekmények fő fogalmi elemei, melyeknek meg kell valósulni ahhoz, hogy maga a bűncselekmény megvalósuljon.³³ Számos törvénykezést és joggyakorlatot végignézve a Törvényszék kimondja,³⁴ hogy beszélhetünk *actus reus*-ról és a bűnrészes büntetőjogi felelősségéről.³⁵ Ezt konklúziójában részletesen ki is fejti.³⁶ A *mens rea* bizonyítása nehéz kérdés, és igazi kihívást jelentett az ICTY számára.³⁷ Végül több korábbi ítéletet (*Einsatzgruppen-ügy, Zyklon B-ügy, Schonfeld-ügy, Hechingen Deportation-ügy, Tadić-ügy*) vizsgálva arra az álláspontra helyezkedett, hogy a bűnrészesnek nem is feltétlen kell tudnia a pontos bűncselekményről. Elég, ha csak annak tudatában van,³⁸ hogy bűncselekmény fog történni.³⁹ További fontos megállapítás született a kínzás elkövetése és a kínzásban való bűnrészes megkülönböztetése kapcsán. Ahhoz, hogy valakit elkövetői minőségben terhelje felelősség elég, ha csak a kínzás mögött meghúzódó cél elérésében részes és NEM szükséges, hogy közvetlen okozója és/vagy végrehajtója legyen a bűncselekménynek. Mivel az államok széles körben elítélik és tiltják a kínzást, ezért a Törvényszék külön felhívja a figyelmet, hogy ugyanolyan súlyú felelősség terheli a tényleges elkövetőket és a cél érdekében asszisztálókat egyaránt.⁴⁰

-
- a. the sexual penetration, however slight: of the vagina or anus of the victim by the penis of the perpetrator or any other object used by the perpetrator; or of the mouth of the victim by the penis of the perpetrator;

(ii) by coercion or force or threat of force against the victim or a third person.”

³⁰ Ibid. para 270

³¹ Ibid. para 275

„As an aider and abettor pursuant to war crimes charges of outrages upon personal dignity, including rape.”

³² ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] paras 190-191

³³ Sponte, S. A. (2007, November 14). Difference between Actus Reus and Mens Rea. Retrieved Nov 25, 2017, from <http://www.legalsource360.com/index.php/difference-between-actus-reus-and-mens-rea-criminal-justice-2-6306/>

³⁴ „Assistance can be either physical or in the form of moral support.”

³⁵ ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] para 229

³⁶ „[...] the actus reus of aiding and abetting in international criminal law requires actual assistance, encouragement, or moral support which has a substantial effect on the perpetration of the crime.”

³⁷ Két opció volt adott, melynek mentén elindulhatott a Törvényszék:

whether it is necessary for the accomplice to share the mens rea of the principal, or whether mere knowledge that his actions assist the perpetrator in the commission of the crime is sufficient to constitute mens rea in aiding and abetting the crime.

³⁸ "The mens rea required is the knowledge that these acts assist the commission of the offence."

³⁹ ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] paras 237-246

⁴⁰ Ibid. para 257

(i) to be guilty of torture as a perpetrator (or co-perpetrator), the accused must participate in an integral part of the torture and partake of the purpose behind the torture, that is the intent to obtain information or a confession, to punish or intimidate, humiliate, coerce or discriminate against the victim or a third person

Bár enyhítő körülményként vették figyelembe a vádlott fiatal életkorát, büntetlen előéletét és a tényt, hogy gyermekes családapa, de a Bíróság kimondta, hogy „a Furundžijára bizonyított tett a legnagyobb kegyetlenséggel és barbársággal elkövetett bűn volt”.⁴¹ A muszlim asszony ellen elkövetett erőszak és szexuális zaklatás nyilvános volta, hogy a *Jokers* tagjai a nyitott ajtó mögül leskelődtek és végignézték, végigmulatták a történeteket még inkább hozzájárult az asszony súlyos fizikai és mentális fájdalmához. Nem beszélve a nyilvános megszégyenítésről, mely hozzáadódott személyes méltóságának és szexuális integritásának megcsorbításához. Bár Furundžija maga nem személyesen elkövetője a nemi erőszaknak, de azzal, hogy folytatta a kihallgatást és semmit nem tett a bűncselekmények elkövetésének megakadályozására, alapvetően járult hozzá azok elkövetéséhez. Fentiek miatt, a Törvényszék 10 + 8 év szabadságvesztésre ítélte Anto Furundžiját.⁴² Az ítélet ellen fellebbezést⁴³ nyújtott be Furundžija, melyben megannyi dologra hivatkozott.⁴⁴ A Fellebbviteli Bíróság egyhangú ítéletben utasította el a fellebbezés összes pontját, ezzel együtt az egész fellebbezést magát és egyúttal megerősítette a korábbi ítéletet.

„Az ítélet mérföldkő abból a szempontból, hogy a bírók definiálták a kínzás fogalmát, és kitágították a nemi erőszak jelentését a nemzetközi törvényekben.”⁴⁵ És valóban, az ügy kapcsán tett elvi jelentőségű megállapítások összefoglalva tehát a következők voltak:

A PTSD-ben (poszt-traumás stressz szindróma) szenvedő személyek lehetnek megbízható tanúk, fenti tünet-együttes nem befolyásolja az emlékezetet.

A kínzás fogalmát tovább bővíti a Törvényszék a nemzetközi humanitárius jogban, kimondja, hogy az mostanra *ius cogens* normává vált, amely ellentmondást nem tűrő, abszolút joga mindenkinek.⁴⁶

Az ügy igazán különleges jelentősége abban áll, hogy a bíróság most először mondta ki és tekintette a nemi erőszakot és egyéb súlyos szexuális zaklatásokat is háborús bűnöknek. Azt is kijelentette a Törvényszék, hogy a nemi erőszak a kínzással egyenlő súlyú bűncselekménynek feleltethető meg a nemzetközi jogban. Az eddig létező nemi erőszak definíciókat (ICTR – Akayesu ügy, ICTY – Celebici ügy) kiterjesztette.⁴⁷

(ii) to be guilty of torture as an aider or abettor, the accused must assist in some way which has a substantial effect on the perpetration of the crime and with knowledge that torture is taking place

⁴¹ Elutasították a bosnyák háborús bűnös fellebbezését. (n.d.). *ORIGO*. Retrieved Nov 23, 2017, from <http://www.origo.hu/nagyvilag/20000721elutasitottak.html>

⁴² ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Trial Chamber Judgement, (Dec. 10, 1998). <http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/tjug/en/fur-tj981210e.pdf> [2017.11.22.] page 112

⁴³ ICTY: Furundžija (IT-95-17/1) "Lašva Valley". Appeals Chamber Judgement Summary, (Jul. 21, 2000) http://www.icty.org/x/cases/Furundzija/acjug/en/000721_Furundzija_summary_en.pdf [2017.11.26.]

⁴⁴ Ibid.

a Törvényszék megtagadta a tisztességes eljáráshoz való jogot, mely így sérti az ICTY Statútumát

a bizonyítékok nem voltak elegendők az elmarasztaló ítélet meghozatalához

elfoglalt bíró ítelt, akit ki kellett volna zárni az ítélkezésből

a Védelmet befolyásolta, hogy a Törvényszék olyan téves bizonyítékokra támaszkodott, amelyek nem jelentek meg a vádiratban és az Ügyészség sem azonosította őket előzetesen a Felperes elleni vádaként

az ítélet szükségtelenül szigorú volt

⁴⁵ Elutasították a bosnyák háborús bűnös fellebbezését. (n.d.). *ORIGO*. Retrieved Nov 23, 2017, from <http://www.origo.hu/nagyvilag/20000721elutasitottak.html>

⁴⁶ ICTY - TPIY: Furundžija Case: The Judgement of the Trial Chamber Anto Furundžija found guilty on both charges and sentenced to 10 years in prison. (n.d.). *ICTY - TPIY: Furundžija Case*. Retrieved Nov 25, 2017, from <http://www.icty.org/sid/7609>

„The intentional infliction, by act or omission, of severe pain or suffering, whether physical or mental, for the purpose of obtaining information or a confession or of punishing, intimidating, humiliating or coercing the victim or a third person, or of discriminating on any ground against the victim or a third person. For such an act to constitute torture, one of the parties thereto must be a public official or must, at any rate, act in a non-private capacity, e.g. as a de facto organ of a State or any other authority wielding entity.”

⁴⁷ „The sexual penetration, however slight, either of the vagina or anus of the victim by the penis of the perpetrator, or any other object used by the perpetrator, or of the mouth of the victim by the penis of the

Ami a Törvényszék Statútumának 7(1) cikke alapján az egyéni büntetőjogi felelősséget illeti, a bűnrészesség kapcsán szintén elvi jelentőségű megállapításokat tett az ICTY. Kimondta, hogy az *actus reus* bűnrészesség akkor állapítható meg, ha a „practical assistance”, a bátorítás, vagy a morális támogatás alapjaiban járul hozzá a bűncselekmény elkövetéséhez. A *mens rea* kapcsán pedig azt hangsúlyozta a Törvényszék, hogy az már elegendő a büntetőjogi felelősség megállapításához, ha az illető tudatában van, hogy tetteivel hozzájárul a bűncselekmény elkövetéséhez.⁴⁸ A vádlott a kínzás elkövetésében társ-tetteseként felel, amennyiben integráns részese annak elkövetésének és/vagy az amögött meghúzódó szándéknak (i.e. információszerzési szándék, büntetés, megalázás, áldozat vagy harmadik személy elleni diszkrimináció).

Az ICTY jogalkotása jelentős mértékben hozzájárult például a Nemzetközi Büntető Bíróság ítélkezési gyakorlatához is. A Furundžija ügy utóéletének egyik kiemelkedő aspektusa, hogy az ICC Statútumába analóg módon épült be az ügyben kikristályosított nemi erőszak definíciója.⁴⁹ Azzal, hogy *ius cogens* normává emelték az kínzás tilalmát, biztosították azt, hogy semmi felé nemzetközi cselekedet, legyen az akár szerződésben rögzített jog vagy szokásjog része, nem legitimálhatja a használatát. Másrészt, a fogalom kiterjesztésével betöltötték azt az űrt, ami esetleg addig létezhetett a kínzás definíciójával kapcsolatban.⁵⁰ Így kerülhetett tisztázásra az a régóta vitatott kérdés is, hogy a bűncselekmény megállapításnak feltétele-e, hogy hivatali minőségben eljáró személy kövesse el, vagy annak utasítására történjen a törvényszegés. A Furundžija-ügy kapcsán mondta ki a bíróság, hogy „legalább egy hivatalos személy vagy olyan személy közreműködése szükséges, aki nem magánszemélyként, hanem például egy de facto állami szerv tagjaként jár el”.⁵¹ Szintén az ügy utóélete, hogy egyszersmind nem csupán az ember fizikális integritásának megsértéseként tekintetnek a kínzásra, de olyan hatások okozójának is, mely az emberi akaratnak és az egyedülálló személyiségének lerombolására és megalázására hivatott.⁵² A kínzás témájánál maradván pedig, csakugyan a Furundžija ügynek köszönhető, hogy azon mulasztások, melyek hozzájárulnak az áldozott súlyos szenvedéséhez kínzásnak minősülnek és büntetőjogi felelősséget keletkeztetnek. Furundžija egyértelműen tényleges kontrollt gyakorolt a *Jokers* alakulat fölött és valószínűleg egyetlen paranccsal megakadályozhatta volna, hogy embere elkövesse tetteit a muszlim asszony ellen.⁵³ Bár nem elvi jelentőségű, de a Győri Ítéletábla elé terjesztett egyik 2013-as ügyben is hivatkozás tárgyát képezi a Furundžija ügy kapcsán tett azon megállapítás, mely szerint a vádlott alapvető joga, hogy ügyét egy független és pártatlan bíróság bírálja el. Ez a tisztességes eljárás szerves részét alkotó, általánosan elismert jog.⁵⁴

perpetrator, where such penetration is effected by coercion or force or threat of force against the victim or a third person.”

⁴⁸ Law School Case Briefs | Hints | Tactics. (n.d.). : *Prosecutor v. Furundžija case brief*. Retrieved Nov 25, 2017, from <http://www.lawschoolcasebriefs.net/2011/11/prosecutor-v-Furundžija-case-brief.html>

⁴⁹ Recent additions to the website of International Humanitarian Law / International Criminal Law. (n.d.). *T.M.C. Asser Instituut*. Retrieved Nov 25, 2017, from http://www.asser.nl/default.aspx?site_id=9&level1=13336&level2=13375&level3=13477

⁵⁰ Silverburg, S. R. (2011). *International law contemporary issues and future developments*. Boulder [Colo.: Westview Press. pp.396-398

⁵¹ Kovács, L., & Sánta, F. (2010). A kínzás büntette a nemzetközi büntetőjogban. . Retrieved Nov 21, 2017, from www.mjsz.uni-miskolc.hu/201002/4_kovacs-santa.pdf

⁵² Marzen, C. G. THE FURUNDŽIJA JUDGMENT AND ITS CONTINUED VITALITY IN INTERNATIONAL LAW. *Creighton Law Review*, 43, 505-527.

⁵³ Marzen, C. G. THE FURUNDŽIJA JUDGMENT AND ITS CONTINUED VITALITY IN INTERNATIONAL LAW. *Creighton Law Review*, 43, 505-527.

⁵⁴ Győri Ítéletábla. Retrieved Nov 25, 2017, from <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/C983D6D28DD657A5C1257ADA005248DF?OpenDocument>

A nemzetközi jogfejlesztéssel kapcsolatban is született megállapítás a Furundžija ügy kapcsán.⁵⁵ ⁵⁶ Marzen szerint a Furundžija ügyben lefektetett 'standard'-ek elérték az Egyesült Államok bíróságait is és ott egyre szélesebb joghatóságot biztosítanak a bűnrészesség feletti ítélezésben.⁵⁷ ⁵⁸

⁵⁵ Aldo Z., B. THE DIRECT AND INDIRECT APPROACHES TO PRECEDENT IN INTERNATIONAL CRIMINAL COURTS AND TRIBUNALS. *Melbourne Journal of International Law*, 14, 608-642.

⁵⁶ Shahabuddeen bíró mondta azt, hogy egy adott irányelv értelmezésekor és alkalmazásakor a nemzetközi bíróságok és Törvényszékek „see value in consulting the experience of other judicial bodies with a view to enlightening itself as to how the principle is to be applied in the particular circumstances before it”.

⁵⁷ Marzen, C. G. THE FURUNDŽIJA JUDGMENT AND ITS CONTINUED VITALITY IN INTERNATIONAL LAW. *Creighton Law Review*, 43, 505-527.

⁵⁸ „The Furundžija decision has helped move the international community toward the light of justice and out of a darkness of a time when torturers could escape prosecution and accountability for their grave crimes - and truly stands as one of the landmark international judicial decisions of this generation.”